

Wyrok z dnia 26 sierpnia 1999 r.

I PKN 226/99

Przesłanką dopuszczalności sądowej waloryzacji świadczeń pieniężnych jest istotna zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania (art. 358¹ § 3 KC). Za datę powstania zobowiązań związanych z przywróceniem pracownika do pracy należy przyjąć datę uprawomocnienia się wyroku.

Przewodniczący: SSN Barbara Wagner, Sędziowie: SN Kazimierz Jaśkowski, SA Katarzyna Gonera (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 26 sierpnia 1999 r. sprawy z powództwa Juliana K. przeciwko Syndykowi Masy Upadłości Spółdzielni Pracy Budownictwa i Produkcji Materiałów Budowlanych ZIB w S. o waloryzację ekwiwalentu za urlop, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 12 listopada 1998 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Powód Julian K. domagał się zasądzenia na jego rzecz od pozwanego Syndyka masy upadłości Spółdzielni Pracy Budownictwa i Produkcji Materiałów Budowlanych ZIB w S.: 1) ekwiwalentu za niewykorzystany w naturze urlop wypoczynkowy w wymiarze 26 dni za 1996 r. i 18 dni za 1997 r. oraz waloryzacji tego świadczenia, 2) nagrody jubileuszowej z tytułu dwudziestoletniego okresu zatrudnienia, który upłynął 20 października 1997 r., w wysokości 200 % wynagrodzenia zasadniczego oraz waloryzacji tego świadczenia, 3) wynagrodzenia za czas choroby (zasiłku chorobowego) za okres od 18 września do 31 października 1997r. oraz waloryzacji tego świadczenia, 4) zwaloryzowanej wysokości otrzymanego od strony pozwanej odszkodowania za skrócenie okresu wypowiedzenia do jednego miesiąca w związku z wypowiedzeniem umowy o pracę w dniu 16 września 1997 r., 5) zwaloryzowanej wysokości otrzymanej od strony pozwanej trzymiesięcznej odprawy z tytułu rozwiązania sto-

sunku pracy z powodu upadłości Spółdzielni we wrześniu 1997r., 6) zwaloryzowanej wysokości wypłaconego przez stronę pozwaną ekwiwalentu za niewykorzystane w naturze 8 dni urlopu wypoczynkowego za 1997 r. Łączną wartość dochodzonych roszczeń majątkowych powód określił na kwotę 8.503,57 złotych. Ponadto powód domagał się sprostowania świadectwa pracy.

Pozwany - Syndyk masy upadłości Spółdzielni Pracy Budownictwa i Produkcji Materiałów Budowlanych ZIB w S. wniósł o oddalenie powództwa, podnosząc przede wszystkim, że pomiędzy chwilą, gdy dochodzone przez powoda świadczenia pieniężne stały się wymagalne, a chwilą ich dobrowolnej zapłaty przez Syndyka lub chwilą, w której powód wystąpił o nie w pozwie, nie nastąpił istotny spadek siły nabywczej pieniądza umożliwiający sądową waloryzację tych świadczeń na podstawie art. 358¹ § 3 KC.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Strzelinie, wyrokiem z dnia 29 maja 1998 r., zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2.328,19 złotych z ustawowymi odsetkami od 1 listopada 1997 r., roszczenie w części dotyczącej wypłaty zasiłku chorobowego za okres od 23 do 31 października 1997 r. przekazał według właściwości do ZUS, oddalił powództwo o roszczenia pieniężne w pozostałej części i sprostował świadectwo pracy.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód był członkiem Spółdzielni Pracy Budownictwa i Produkcji Materiałów Budowlanych ZIB w S. i był zatrudniony w tej spółdzielni na stanowisku specjalisty do spraw zaopatrzenia, a od października 1992 r. został dodatkowo powołany na społeczne stanowisko członka Zarządu Spółdzielni. Rada Nadzorcza Spółdzielni na posiedzeniu w dniu 30 maja 1994 r. podjęła uchwałę o odwołaniu powoda z funkcji członka Zarządu, natomiast w dniu 9 czerwca 1994 r. uchwałę o wykluczeniu powoda ze Spółdzielni. Powód został powiadomiony, że jego wykluczenie ze Spółdzielni następuje w trybie art. 52 § 1 pkt 1 KP w związku z rażącem naruszeniem przez niego obowiązków pracowniczych. Walne Zgromadzenie członków Spółdzielni w dniu 30 września 1994 r. utrzymało w mocy uchwałę Rady Nadzorczej o wykluczeniu powoda ze Spółdzielni. Powód odwołał się do Sądu od uchwały Walnego Zgromadzenia, wnosząc o jej uchylenie. Sąd Wojewódzki we Wrocławiu wyrokiem z dnia 14 grudnia 1995 r. uchylił uchwałę Walnego Zgromadzenia w przedmiocie wykluczenia powoda z grona członków Spółdzielni, a Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 5 kwietnia 1996 r. oddalił rewizję pozwanej Spółdzielni. Niezależnie od zaskarżenia uchwały dotyczącej wykluczenia go ze

Spółdzielni powód odwołał się od uchwały Rady Nadzorczej z 9 czerwca 1994 r. do Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Strzelinie wnosząc o przywrócenie go do pracy i zasądzenie wynagrodzenia za okres pozostawania bez pracy.

W dniu 17 grudnia 1996 r. została ogłoszona upadłość Spółdzielni.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Strzelinie, wyrokiem z dnia 7 marca 1997 r., przywrócił powoda do pracy w Spółdzielni (już wówczas w upadłości) na poprzednich warunkach pracy i płacy. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 7 sierpnia 1997 r. oddalił apelację Syndyka masy upadłości Spółdzielni od wyroku przywracającego powoda do pracy. W dniu 15 września 1997 r., rezygnując z wniesienia kasacji i wykonując prawomocny wyrok przywracający powoda do pracy, Syndyk wezwał powoda, aby następnego dnia stawił się do pracy. Od dnia 16 września 1997 r. powód został zatrudniony na stanowisku dozorca, innego Syndyk nie był w stanie mu zaoferować ze względu na zaawansowanie postępowania upadłościowego. Tego samego dnia Syndyk wręczył powodowi wypowiedzenie umowy o pracę z uwagi na upadłość zakładu pracy z zastosowaniem skróconego jednomiesięcznego okresu wypowiedzenia. W okresie wypowiedzenia, od 18 września do 31 października 1997 r., powód przebywał na zwolnieniu lekarskim. Stosunek pracy powoda rozwiązał się z dniem 31 października 1997 r.

Po rozwiązaniu stosunku pracy strona pozwana wypłaciła powodowi ekwiwalent za 8 dni niewykorzystanego w naturze urlopu wypoczynkowego za 1997 r., trzy miesięczną odprawę w związku z rozwiązaniem stosunku pracy z powodu upadłości oraz odszkodowanie za skrócenie do jednego miesiąca okresu wypowiedzenia. Wszystkie te świadczenia zostały wyliczone przez Syndyka w odniesieniu do ostatniego wynagrodzenia powoda w Spółdzielni wynoszącego 490 złotych.

Dwudziestoletni okres zatrudnienia upłynął powodowi w dniu 20 października 1997 r. Zgodnie z porozumieniem zakładowym obowiązującym w Spółdzielni za okres zatrudnienia wynoszący 20 lat pracownikowi przysługiwała nagroda jubileuszowa w wysokości 200 % wynagrodzenia zasadniczego.

Sąd Rejonowy uznał za uzasadnione roszczenia powoda w części dotyczącej zapłaty nagrody jubileuszowej, wynagrodzenia za okres 35 dni choroby (od 18 września do 22 października 1997 r.), ekwiwalentu pieniężnego za 26 dni urlopu niewykorzystanego w 1996 r. i 18 dni urlopu za 1997 r. oraz w części dotyczącej sprostowania świadectwa pracy. Wszystkie świadczenia pieniężne zostały wyliczone w odniesieniu do wysokości ostatnio otrzymywanego przez powoda wynagrodzenia

za pracę w Spółdzielni (w upadłości) w kwocie 490 złotych.

Sąd Rejonowy nie uwzględnił żądania powoda dotyczącego waloryzacji zasądzonych świadczeń pieniężnych oraz waloryzacji świadczeń dobrowolnie wypłaconych przez Syndyka. Sąd stwierdził, że wyrok przywracający powoda do pracy uprawomocnił się po zakończeniu postępowania apelacyjnego w dniu 11 października 1997 r. po odstąpieniu przez stronę pozwaną od zamiaru wniesienia kasacji. Wyrok Sądu drugiej instancji - który uprawomocnił się 11 października 1997 r. - należy traktować jako zdarzenie, które skutkowało obowiązkiem przywrócenia powoda do pracy przez pracodawcę ze wszystkimi tego konsekwencjami, zwłaszcza w zakresie wypłacenia należnych powodowi świadczeń (np. ekwiwalentu za niewykorzystany w latach 1996 i 1997 urlop wypoczynkowy, nagrody jubileuszowej, do której uprawnienie nabył powód w 1997 r.). Jednocześnie w sprawie o przywrócenie powoda do pracy zostało jednoznacznie ustalone, że jego ostatnie wynagrodzenie, zarówno w maju 1994 r. przed wykluczeniem go ze Spółdzielni, jak i po ponownym zatrudnieniu go przez Syndyka we wrześniu 1997 r., wynosiło 490 złotych. Z tego względu, dokonując stosownych wyliczeń wysokości świadczeń w rozpoznawanej sprawie, jako ich podstawę Sąd Rejonowy przyjął tę właśnie kwotę. Sąd Rejonowy nie podzielił przy tym argumentów powoda, że w latach 1994 - 1997 nastąpił istotny spadek siły nabywczej pieniądza i w związku z tym świadczenia zasądzone oraz już wypłacone powinny być zwaloryzowane. Wynagrodzenie w kwocie 490 złotych stanowiło w latach 1994 - 1996 jedno z wyższych w porównaniu z wynagrodzeniami pozostałych pracowników umysłowych w Spółdzielni i przez cały czas - aż do 1997 r. - przewyższało „najniższą średnią krajową”. Skoro nie nastąpiła zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, roszczenie powoda o waloryzację nie mogło zostać uwzględnione. Dostateczną rekompensatę za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego stanowić będą ustawowe odsetki zasądzone poczynając od 1 listopada 1997 r., czyli od następnego dnia po ustaniu stosunku pracy powoda.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu, wyrokiem z dnia 12 listopada 1998 r., oddalił apelację powoda od omówionego wyżej orzeczenia. W apelacji powód domagał się zasądzenia na jego rzecz dodatkowo kwoty 5.915,16 złotych tytułem zwaloryzowania świadczeń pieniężnych wypłaconych dobrowolnie przez Syndyka oraz zasądzonych przez Sąd Rejonowy i przedstawiał sposób tej waloryzacji. Podzielając stanowisko Sądu pierwszej instancji co do braku przesłanek do uwzględnienia żądań powoda dotyczących waloryzacji świadczeń za-

sądzonych na jego rzecz oraz dobrowolnie wypłaconych przez stronę pozwaną, Sąd Wojewódzki - z powołaniem się na orzecznictwo Sadu Najwyższego - dodatkowo podniósł, że w sprawach o roszczenia ze stosunku pracy przepis art. 358¹ § 3 KC stosuje się odpowiednio (art. 300 KP); przepis ten nie wskazuje żadnej konkretnej metody dokonania waloryzacji świadczenia pieniężnego ani nie wskazuje miernika, według którego ma nastąpić waloryzacja, a zatem - jak należy rozumieć stanowisko Sądu Wojewódzkiego - Sąd nie jest związany metodą waloryzacji lub miernikiem waloryzacyjnym zaproponowanymi przez powoda (wierzyciela); zmiana wysokości świadczenia winna być dokonana zgodnie z zasadami współżycia społecznego i po rozważeniu interesów stron, sposób waloryzacji świadczenia należy więc do uznania Sądu uwzględniającego wskazane przesłanki. Sąd Wojewódzki podzielił ponadto argumentację Sądu Rejonowego co do braku warunków do waloryzacji świadczeń należnych powodowi z uwagi na rozważony interes obu stron stosunku prawnego oraz z uwagi na to, że wysokość odsetek ustawowych powinna być uwzględniona jako jeden z elementów podlegających ocenie sędziowskiej przy stosowaniu art. 358¹ § 3 KC.

Wyrok Sądu Wojewódzkiego zaskarżył kasacją powód. Jako podstawy kasacji wskazał: 1) naruszenie prawa materialnego, w szczególności art. 358¹ § 3 KC, 2) naruszenie przepisów postępowania, w szczególności art. 233 § 1 KPC, które miało istotny wpływ na wynik sprawy. Powód wniósł „o orzeczenie waloryzacji należnych powodowi świadczeń pieniężnych od pozwanego Syndyka masy upadłości Spółdzielni ZIB w S. naliczonych od wynagrodzenia miesięcznego brutto powoda, które w dniu bezpodstawnego wydalenia powoda z pracy, tj. 9 czerwca 1994 r. wynosiło 490 złotych, a które, zwaloryzowane wg najniższego wynagrodzenia krajowego, ogłoszanego przez Ministra Pracy, Płacy i Polityki Socjalnej, po przywróceniu powoda do pracy dnia 16 września 1997 r. wynosić powinno 1.075 złotych”. Opisany wyżej wniosek kasacji powoda należy rozumieć jako wniosek o zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Wojewódzkiego i uwzględnienie apelacji powoda co do zmiany wyroku Sądu Rejonowego przez uwzględnienie powództwa o zasądzenie na rzecz powoda - ponad kwotę prawomocnie zasadzoną przez Sąd Rejonowy - dalszej kwoty 5.915,16 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 1 listopada 1997 r. W uzasadnieniu kasacji powód zakwestionował w szczególności przyjęcie przez Sąd Wojewódzki, że w latach 1994 - 1997 nie nastąpił istotny spadek siły nabywczej pieniądza, że „przy rozpatrywaniu warunków waloryzacji został uwzględniony interes stron” oraz zasady

współzycia społecznego, a także że „wysokość odsetek ustawowych od zasądzonych kwot jest elementem podlegającym ocenie sędziowskiej przy stosowaniu art. 358¹ § 3 KC a zasądzone roszczenia wraz z ustawowymi odsetkami wyrównują straty powoda”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie zawiera uzasadnionych podstaw.

Zarzut naruszenia art. 233 § 1 KPC nie został szerzej uzasadniony, zaś ogólne powołanie się przez skarżącego na niewłaściwe wykorzystanie przez Sąd jednego z dowodów, a mianowicie dokumentu zatytułowanego „Zestawienie średniego wynagrodzenia brutto pracowników umysłowych od czerwca 1994 r. do grudnia 1996r.” [...] bez wykazania, czy i jaki to miało wpływ na wynik sprawy, nie pozwala na odniesienie się przez sąd kasacyjny do zarzutu naruszenia przepisów postępowania. Na tak skonstruowanej przez skarżącego podstawie nie można skutecznie zakwestionować zawartych w zaskarżonym wyroku ustaleń faktycznych dotyczących istotnych okoliczności mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Ustalenia te są zatem wiążące w postępowaniu kasacyjnym.

Do szerszego rozważenia pozostaje wobec tego wyłącznie zarzut naruszenia prawa materialnego, które - zdaniem skarżącego - polegało na odmowie dokonania sądowej waloryzacji świadczeń pieniężnych na podstawie art. 358¹ § 3 KC.

Art. 358¹ § 3 KC odnosi się do wszystkich zobowiązań pieniężnych, bez względu na źródło ich powstania. Możliwe jest również odpowiednie (art. 300 KP) zastosowanie tego przepisu w sprawach z zakresu prawa pracy (por. uchwałę SN z 13 marca 1992 r., I PZP 14/92, OSNCP 1992 nr 9, poz. 160, uchwałę SN z 3 kwietnia 1992 r., I PZP 19/92, OSNCP 1992 nr 9, poz. 166, wyrok SN z 16 września 1993 r., I PRN 70/93, OSNCP 1994 nr 5, poz. 113).

Przywrócenie do polskiego systemu prawa cywilnego instytucji sądowej waloryzacji świadczeń pieniężnych - dokonane ustawą z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321), która dodała art. 358¹ KC - nie oznacza zniweczenia zasady nominalizmu. Znowelizowany Kodeks cywilny nie odstąpił zatem od nominalizmu jako zasady prawa cywilnego, wprowadzając jedynie istotne ograniczenie jej działania przez dopuszczenie umownych klauzul waloryzacyjnych (art. 358¹ § 2 KC) oraz waloryzacji sądowej (art. 358¹ § 3 KC).

Zgodnie z art. 358¹ § 3 KC dopuszczalna jest sądowa waloryzacja świadczeń pieniężnych, stanowiąca wyjątek od zasady nominalizmu, „w razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza”. Jest to główna przesłanka zastosowania tego przepisu. Za „istotną” nie będzie mogła zostać uznana każda zmiana siły nabywczej pieniądza, albowiem pewna skala zmian mieści się w granicach inflacji jako normalnego zjawiska ekonomicznego, które dotyka wszystkich uczestników obrotu prawnego i z którym wszyscy uczestnicy powinni się liczyć. Ocena „istotności” zmiany siły nabywczej pieniądza należy do sądu, który dokonuje jej uwzględniając wszelkie okoliczności sprawy.

Kolejną przesłanką zastosowania przepisu art. 358¹ § 3 KC jest to, aby istotna zmiana siły nabywczej pieniądza nastąpiła „po powstaniu zobowiązania”.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Wojewódzki - dzielając w pełni stanowisko wyrażone w tej kwestii przez Sąd Rejonowy i przytoczoną przez ten Sąd argumentację - przyjął, że nie zachodzą ustawowe przesłanki do dokonania sądowej waloryzacji świadczeń pieniężnych należnych powodowi z tytułu łączącego go ze stroną pozwaną stosunku pracy, albowiem po powstaniu zobowiązania - od chwili, gdy należne powodowi (jako wierzycielowi) świadczenia stały się wymagalne, do chwili dobrowolnego spełnienia niektórych z nich przez Syndyka masy upadłości Spółdzielni (jako dłużnika) lub do chwili zasądzenia innych świadczeń przez Sąd Pracy - nie nastąpiła istotna zmiana siły nabywczej pieniądza.

Powyższą tezę należy w całości zaakceptować.

Sam powód w kasacji powołuje się na to, że jego uprawnienie do świadczeń pieniężnych, których waloryzacji domaga się w niniejszym procesie, powstało wskutek przywrócenia go do pracy w Spółdzielni wyrokiem Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Strzelinie z dnia 7 marca 1997 r. Wyrok ten uprawomocnił się - jak wynika z ustaleń dokonanych w niniejszej sprawie przez Sąd pierwszej instancji - w dniu 11 października 1997 r. W związku z przywróceniem powoda do pracy w 1997 r. powstało zobowiązanie strony pozwanej do wypłacenia powodowi: 1) ekwiwalentu za niewykorzystany w naturze w latach 1996 i 1997 urlop wypoczynkowy oraz 2) nagrody jubileuszowej za dwadzieścia lat pracy, przy czym dwudziestoletni okres zatrudnienia upłynął 20 października 1997 r. Z kolei w związku ze zdarzeniami, które miały miejsce już po ponownym zatrudnieniu powoda - a mianowicie w związku z wypowiedzeniem powodowi przez Syndyka stosunku pracy z powodu upadłości Spółdzielni, co nastąpiło w dniu 16 września 1997 r. ze skutkiem na dzień 31 października 1997 r.,

oraz w związku z chorobą powoda w okresie od 18 września do 31 października 1997 r. - powstały zobowiązania strony pozwanej do wypłacenia powodowi pozostałych świadczeń, a mianowicie: 1) wynagrodzenia za czas choroby (zasiłku chorobowego) za okres od 18 września do 22 października 1997 r., 2) odszkodowania za skrócenie okresu wypowiedzenia do jednego miesiąca, 3) odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy z powodu upadłości Spółdzielni w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia.

W tej sytuacji należało przyjąć, że zobowiązania strony pozwanej w stosunku do powoda powstały w większości w okresie od września do października 1997 r. i dopiero w tym czasie stały się wymagalne (co obejmuje w szczególności nagrodę jubileuszową z tytułu dwudziestoletniego okresu zatrudnienia, wynagrodzenie za czas choroby we wrześniu i październiku 1997 r., odszkodowanie za skrócenie okresu wypowiedzenia i odprawę za rozwiązanie stosunku pracy w związku z ogłoszeniem upadłości zakładu pracy). Jedynie świadczenie obejmujące ekwiwalent za niewykorzystany w naturze urlop wypoczynkowy za 1996 r. (art. 171 § 1 pkt 1 KP) stało się wymagalne wcześniej, a mianowicie w dniu 1 kwietnia 1997 r. (art. 168 KP). Część świadczeń Syndyk wypłacił powodowi dobrowolnie w dniu 3 listopada 1997 r. [...], pozostałą część zasądził na rzecz powoda Sąd Rejonowy w niniejszej sprawie wyrokiem z dnia 29 maja 1998 r. Wyrok ten nie został zaskarżony przez stronę pozwaną i - jak wynika z treści uzasadnienia kasacji - Syndyk wypłacił powodowi w czerwcu 1998 r. zasądzoną przez Sąd pierwszej instancji część świadczeń.

Nie można zatem przyjąć - jak to prawidłowo stwierdziły Sądy pierwszej i drugiej instancji - że od chwili powstania zobowiązania strony pozwanej do chwili spełnienia przez nią świadczenia lub do chwili zasądzenia świadczenia w nominalnej wysokości przez Sąd nastąpiła „istotna” zmiana siły nabywczej pieniądza uzasadniająca dokonanie sądowej waloryzacji tych świadczeń.

Dokonana przez Sąd Wojewódzki wykładnia art. 358¹ § 3 KC, skutkująca odmową jego zastosowania w związku ze stwierdzeniem braku przesłanek do dokonania sądowej waloryzacji, jest prawidłowa, a zarzut naruszenia powyższego przepisu nieuzasadniony.

Można się zgodzić ze skarżącym, kiedy kwestionuje on pogląd Sądu Rejonowego - zaakceptowany przez Sąd Wojewódzki - że w latach od 1994 do 1997 nie nastąpił istotny spadek siły nabywczej pieniądza. Wbrew stanowisku obydwu Sądów zmiana taka nastąpiła, skoro wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych obliczony

dla okresu od czerwca 1994 r. do września 1997 r. na podstawie wskaźników publikowanych w obwieszczeniach Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (M.P. 1996 Nr 5, poz. 67, M.P. 1997 Nr 3, poz. 26, M.P. 1998 Nr 3, poz. 39) wyniósł około 80%. Jednakże zobowiązania strony pozwanej, których waloryzacji domagał się powód w rozpoznawanej sprawie, nie powstały w 1994 r., lecz w 1997 r., a zatem nawet błędne przyjęcie przez Sąd Wojewódzki (za Sądem Rejonowym), że od 1994 r. do 1997 r. nie nastąpił spadek siły nabywczej pieniądza, nie wpływa na prawidłowość ostatecznego wniosku, na którym Sądy pierwszej i drugiej instancji oparły swoje rozstrzygnięcie na tym, że „po powstaniu zobowiązania” nie nastąpiła „istotna zmiana siły nabywczej pieniądza”, a zatem brak jest przesłanek do dokonania na podstawie art. 358¹ § 3 KC sądowej waloryzacji świadczeń należnych powodowi. Na marginesie podnieść należy, że w kasacji powód wadliwie przedstawił wyliczenie spadku wartości siły nabywczej pieniądza w okresie od 1994 r. do 1997 r. powołując się na wzrost wynoszący 132 %, gdyż faktycznie jego wyliczenie obrazuje spadek wartości siły nabywczej pieniądza w 1997 r. w porównaniu do 1993 r. czyli za pełne cztery lata kalendarzowe, podczas gdy pomiędzy wykluczeniem powoda ze Spółdzielni i rozwiązaniem z nim stosunku pracy na podstawie art. 52 § 1 pkt 1 KP a przywróceniem go do pracy na podstawie wyroku Sądu Pracy upłynęły tylko trzy lata (od czerwca 1994 r. do września 1997 r.).

Niezależnie od stwierdzenia, że brak jest przesłanek do dokonania waloryzacji z uwagi na to, że nie nastąpiła istotna zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, a zatem że sądowa waloryzacja co do zasady jest niedopuszczalna, Sąd Wojewódzki - akceptując stanowisko Sadu Rejonowego - przyjął, że żądanie powoda dotyczące waloryzacji nie mogłoby zostać uwzględnione również z innych przyczyn, w szczególności z uwagi na rozważony interes obu stron. Bliżej argument ten nie został uzasadniony ani w wyroku Sądu pierwszej instancji, ani w wyroku Sądu rozpoznającego apelację, jednak nie było to konieczne, skoro możliwość waloryzacji Sądy te wykluczyły co do zasady. Odwołanie się przez Sąd Rejonowy do wysokości wynagrodzeń innych pracowników Spółdzielni przed ogłoszeniem jej upadłości - w tym zajmujących kierownicze stanowiska - jako na argument przemawiający przeciwko waloryzacji pozwala na zrekonstruowanie sposobu rozumowania obydwu Sądów w związku z omawianą przesłanką rozważenia interesów obu stron z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego. Sądy przyjęły mianowicie - w sposób dorozumiany - że nawet gdyby powód był zatrudniony w Spółdzielni nieprzerwanie aż do

września 1997 r., nie uzyskałby takiego poziomu wynagrodzenia (1.075 złotych miesięcznie brutto), jaki sam przedstawiał powołując się na przyjęte przez siebie wskaźniki waloryzacyjne i własne obliczenia wysokości tego wynagrodzenia. Na takie domniemanie faktyczne (art. 231 KPC) wskazuje odwołanie się Sądów do wysokości wynagrodzeń innych pracowników Spółdzielni przed ogłoszeniem jej upadłości (w grudniu 1996 r.) i odniesienie do tych wynagrodzeń wysokości wynagrodzenia powoda zarówno z czerwca 1994 r., jak i z września 1997 r.

Nawet przy istnieniu pozytywnej przesłanki przewidzianej w art. 358¹ § 3 KC w postaci istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania - powództwo o waloryzację świadczenia pieniężnego może zostać oddalone w wyniku rozważenia interesów obydwu stron stosunku prawnego w aspekcie zasad współżycia społecznego. Sądowa waloryzacja jest fakultatywna (na co wskazuje sformułowanie, że „sąd może ... zmienić wysokość świadczenia pieniężnego”), a rozważenie interesu obu stron może prowadzić do wniosku, że w okolicznościach faktycznych konkretnej sprawy orzeczenie sądowej waloryzacji naruszałoby istotne i zasługujące na ochronę interesy dłużnika, co wyklucza możliwość dokonania waloryzacji.

W tym aspekcie podkreślenia wymaga okoliczność, że w chwili wykonania (we wrześniu 1997 r.) przez Syndyka masy upadłości Spółdzielni wyroku przywracającego powoda do pracy w Spółdzielni, od dziewięciu miesięcy (od grudnia 1996 r.) była ogłoszona upadłość tego zakładu pracy, w związku z czym Syndyk mógł zaoferować powodowi jedynie stanowisko dozorczy mienia z takim samym wynagrodzeniem (490 złotych brutto), jak przed wykluczeniem powoda ze Spółdzielni, po czym niezwłocznie wypowiedział powodowi umowę o pracę na stanowisku dozorczy ze względu na ogłoszenie upadłości Spółdzielni.

Sądy pierwszej i drugiej instancji wzięły pod uwagę wskazane wyżej okoliczności, w tym zwłaszcza upadłość dłużnika, a przeprowadzona przez nie ocena interesów obu stron w aspekcie zasad współżycia społecznego jako przesłanki odmowy dokonania sądowej waloryzacji - przesłanki rozważanej na tym etapie już tylko hipotetycznie, skoro niedopuszczalność takiej waloryzacji wynikała z ustalonego wcześniej braku zaistnienia przesłanki określanej jako istotna zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania - nie budzi zastrzeżeń.

Istota sądowej waloryzacji świadczeń pieniężnych wyraża się w tym, że w razie jej zastosowania skutki zmiany siły nabywczej pieniądza rozłożone zostają na obie strony stosunku prawnego - dłużnika i wierzyciela. Waloryzacja zobowiązania

nie jest obowiązkowa, a tylko możliwa, i to jedynie w sytuacji, gdy nie sprzeciwia się temu interes obydwu stron (również interes dłużnika). Rozważenie interesów obydwu stron ma na celu zapobieżenie nadmiernemu uprzywilejowaniu jednej strony z równoczesnym pokrzywdzeniem drugiej.

Sąd Rejonowy przyjął, że wysokość wszystkich świadczeń należnych powodowi - zarówno wypłaconych przez Syndyka, jak i zasądzonych przez Sąd Pracy - powinna być wyliczona w odniesieniu do ostatniego wynagrodzenia powoda wynoszącego 490 złotych. Kwestionując takie założenie powód w kasacji podnosi, że strona pozwana naruszyła jego interesy jako pracownika poprzez utrzymanie we wrześniu 1997 r. wynagrodzenia na poziomie z czerwca 1994 r. i nieuwzględnienie prawa powoda do regulacji wynagrodzenia za okres od 1994 r. do 1997 r., zarówno w zakresie wynagrodzenia zasadniczego, jak i dodatku stażowego i funkcyjnego. W istocie rzeczy powodowi chodziło więc o to, aby jego wynagrodzenie po przywróceniu go do pracy we wrześniu 1997 r. wynosiło - na stanowisku pracy zaoferowanym mu przez Syndyka - 1.075 złotych czyli kwotę, jaką powód sam sobie wyliczył, stosując wskaźniki wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych według obwieszczeń Prezesa GUS. Zasadność tego rodzaju żądania nie mogła być rozważana w sprawie o sądową waloryzację należnych powodowi - wypłaconych przez Syndyka lub zasądzonych przez Sąd - świadczeń pieniężnych. Proponowany przez powoda miernik waloryzacyjny nie byłby dla Sądu wiążący nawet w razie przyjęcia, że sądowa waloryzacja jest w rozpoznawanej sprawie dopuszczalna.

Nieskuteczne są zawarte w kasacji zarzuty dotyczące wyrażonego przez Sąd Wojewódzki poglądu co do waloryzacyjnej funkcji odsetek. Zgodnie z przyjętą linią orzecznictwa Sądu Najwyższego wysokość odsetek ustawowych powinna być uwzględniana jako jeden z elementów podlegających sądowej ocenie przy stosowaniu art. 358¹ § 3 KC (por. wyrok SN z 16 września 1993 r., I PRN 70/93, OSNCP 1994 nr 5, poz. 113, wyrok SN z 18 stycznia 1996 r., I PRN 102/95, OSNAPiUS 1996 nr 14, poz. 200). Odsetki od zasądzonych na rzecz powoda i wypłaconych mu dobrowolnie przez Syndyka świadczeń nie mogłyby zostać zasądzone - jak to skarżący sugeruje w kasacji - poczynając od 1 lipca 1994 r. nie tylko dlatego, że powód z takim żądaniem w ogóle nie wystąpił, ale przede wszystkim z tej przyczyny, że świadczenia, o jakie toczył się spór w niniejszej sprawie, stały się wymagalne dopiero w 1997 r.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy oddalił kasację na podstawie art.

393¹² KPC.

